

VARIAATION ESITTÄMINEN ISON SUOMEN KIELIOPIN FONOLOGIAN JA MORFOLOGIAN OSUUDESSA

■ sossa suomen kieliopissa on otettu enemmän kantaa variaatioon kuin missään aiemmin ilmestyneessä suomen kielen fonologian ja morfologian kuvauksessa. Paitisi että nykyisen puhekielen yleisiä ja alueellisesti ja sosiaalisesti neutraaleja ilmiöitä esitellään laajahkosti, myös erilaisia murteellisuuksia otetaan esiin. Tällaisia ovat esimerkiksi yleisgemiinaatio, erikoisgemiinaatio, jälkitaivujen vokaalienvälisen *h:n* edustus ja itämurteiden diftongiutumiset. Esiteltävät variaatioilmiöt on täytynyt rajata tarkasti, koska yleissuomen kieliopissa ei tietyksi ole mahdollista ryhtyä kovin laajaan puhutun kielen kuvaukseen, kuten teoksen johdannossakin todetaan. Paikoin teokses- sa on kommentoitu myös normitetun yleis- kielen variaatiota.

Tässä kirjoituksessa tarkastelen ISK:n fonologiaa, morfofonologiaa ja taivutusta käsitteleviä jaksoja (s. 35–152) ja pohdin, miten yleiskielen kuvaus on limitetty variaatiosta annettavaan tietoon ja miten hyvin esitys toimii kieliopin käyttäjän kannalta. Tarkastelen ensin, miten murteita ja muuta puhuttua kieltä tuodaan esiin siltä osin, kuin niissä tavattavat fonologiset ja morfologiset piirteet rikastuttavat tai laajentavat yleiskielen pohjalta syntyvää kuvaa suomen kielen rakenteesta. Toiseksi pohdin, miten kuva nykysuomen alueellisesta ja sosiaalisesta vaihtelusta esitetään. Kolmanneksi tarkastelen vielä, mitä valitut variaatioilmiöt kertovat suomen kielen lähi- historiasta.

Variaatio on itse asiassa keskeisin innovaatio, mikä ISK:n äänne- ja muoto-opin

kuvauksessa on. Muuten kielioppi noudattelee melko totunnaisia linjoja. Kovin monia uusia termejä ei oteta käyttöön, ja esittämis- tavoista kaikki ovat tuttuja aiemmista kuvauksista. Tosin niistä on valikoitu selkeimmät. Paljon näkyy käytetyn Fred Karlssonin vuonna 1983 ilmestynyttä teosta *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Tiedot variaatiosta perustuvat paitsi tuoreisiin yleisesityksiin (esim. Nuolijärvi ja Sorjonen 2005) myös 1980- ja 1990-luvulla ilmestyneisiin väitöskirjoihin ja muihin tutkimuksiin aina pro gradu -tutkielmiin saakka. Osion lähdeviitteistöä täytyy pitää kaikin puolin hyvin kattavana.

PUHEKIELEN VARIAATIO YLEISKIELEN JÄRJESTELMÄÄ LAAJENTAMASSA

ISK:ssa osa variaation kommentoinnista on luonteeltaan sellaista, että se laajentaa käsitystä siitä, mikä suomen kielen fonologinen ja morfologinen järjestelmä on. Tällä tarkoitan viittauksia siihen, millaisia foneemeja, fonotaktisia piirteitä tai laajasti tunnettuja variantteja puhesuomessa on normitetun yleiskielen varianttien ohella. Tunnetuilla varianteilla tarkoitan esimerkiksi yleiskielen *ts:n* ja *d:n* puhekielisiä vastineita, jotka eivät ole yleiskielen variantteihin nähden diakronisessa suhteessa ja joihin liittyvä variaatio on tietoisien kirjakielen kehittämistyön vuoksi pysyväisluonteista.

Foneemiparadigman osalta yleiskielen systeemiä laajennetaan ottamalla kuvaukseen mukaan yksi uusi foneemi eli *f*, joka

yleiskielessä rajoittuu vain lainasanoihin, mutta joka murteissa on laajemmassa käytössä. Foneemista *f* kerrotaan, että se on tunnettu osassa länsimurteita (s. 38). Samoin slangisanoja tuodaan esiin ja kerrotaan, että foneemit *b* ja *g* esiintyvät vain niissä ja saattavat osallistua myös kvantitatiiviseen astevaihteluun, esimerkiksi *digata* : *diggaan* (s. 71). Astevaihtelun kommentoinnissa taas viitataan siihen, että monet slangisanat eivät osallistu kvantitatiiviseen astevaihteluun, esimerkiksi *naku*, *paku*, *hoopo*, *nipo* (s. 74–75). Fonotaksin laajentumisesta esimerkkejä taas ovat yleisgemiinaatio ja erikoisgemiinaatio (s. 61). Näiden tuloksena murteissa esiintyvät geminaatioina myös *hh*, *jj* ja *vv*, jotka yleiskielessä ovat käymättömiä. Sekä yleis- että erikoisgemiinaation synkroniset esiintymisehdot kerrotaan tarkoin ja annetaan lisäksi sosiolingvististä tietoa ilmiöiden esiintymisestä nykypuhesuomessa. Myös lounaismurteiden erikoisgemiinaatio esitellään.

Vokaaleista otetaan esille yleiskielessä esiintymättömät diftongit *oa*, *eä* ja *ua*, *iä*, jotka ovat itämurteiden pitkän *aa*:n ja *ää*:n diftongiutumisen tulosta (s. 53). Tosin *ua* ja *iä* voivat olla myös länsimurteiden avartumisien seurauksia. Vokaalien fonotaktista järjestelmää avarretaan ottamalla ensimmäisen ja toisen tavun rajalla esiintyvistä vokaaliyhtymistä esiin myös *ii-ä* (*viää*), *uu-a* (*tuua*) ja *yy-ä* (*myyää*), joiden yhteydessä puhekieleen viitataan lyhenteellä *murt.* (s. 57–58). Vokaaliston ilmiöihin kuuluvat loppu- ja sisäheitto taas synnyttävät sellaisia tavunloppuisia ja -rajaisia konsonanttiyhtymiä, joita muuten ei suomessa olisi. Svaavokaali hajottaa useita tavunrajaisia konsonanttiyhtymiä. Nämä yhtymät on myös lueteltu sekä kerrottu ilmiön maantieteellinen levinneisyys (s. 65).

Yleiskielen *d*:n vastineisiin viitataan luvussa Morfofonologinen vaihtelu. Siinä kerrotaan, että *t*:n heikossa asteessa esiin-

tyvän *d*:n yleisimpiä vastineita ovat itämurteissa sekä keski-, pohjois- ja peräpohjalaismurteissa esiintyvä kato ja länsimurteissa esiintyvä yksi- tai monitäryinen *r*. Erikseen mainitaan vielä *ht*-yhtymästä, jossa kato on yleisempi kuin muissa asemissa. Mukaan otetaan myös sosiolingvistinen näkökulma, kun kerrotaan, että »nytemmin *d* on valtaamassa alaa ja tietyissä lekseemeissä kato, esim. *yhen*, *lähen*, *meijän*». (S. 72.) Kuvaus on yksityiskohtainen ja perustuu tarkasti luettuun taustakirjallisuuteen, mutta fonologian osuudessa ei ole lainkaan kommentoitu *d*:n epäperäistä asemaa suomen äännejärjestelmässä. Tätä taustaa vasten suomen kielen historiaan perehtymättömän lukijan on varmaan vaikea hahmottaa, mihin oikeastaan viitataan sillä, että *d* on »nytemmin valtaamassa alaa».

Ts-yhtymän murteellisiin vastineisiin viitataan tavunrajaisten konsonanttiyhtymien käsittelyn yhteydessä. Keskeisimmät vastineet *tt* ja *ht* mainitaan, samoin se, että murteittain nuo yhtymät voivat osallistua myös astevaihteluun. Asiaan palataan uudelleen morfofonologisia vaihteluita esittelevässä luvussa, jossa kerrotaan, että osassa hämäläis- ja pohjalaismurteita *tt* ei osallistu astevaihteluun, esimerkiksi *mettässä*, *viittin*. *Ts*-yhtymän historiaan ei viitata.

Yleiskielen *d*:n ja *ts*-yhtymän historian selvittäminen olisi ollut ISK:n toimittamisen synkronisia periaatteita vastaan. Toisaalta se olisi selkeyttänyt joitakin nykykielen variaatioon liittyviä kommentteja. Lisäksi, kuten tuonnempana käy esille, teoksessa on välistä aika seikkaperäisiäkin murretietoja ja sosiolingvistisiä havaintoja. Näin mukaan olisi ehkä mahtunut muutama rivin kuvaus mainittujen äännepiirteiden poikkeuksellisesta taustasta.

Myös normitetussa yleiskielessä on paljon variaatiota, jota sitäkin ISK:ssa kuvataan aiempaa laajemmin. Esimerkiksi verbien paradigmatyypien kuvauksessa otetaan

esiin sekaparadigmaisuus, jollaista esiintyy vaikkapa tapauksissa *raueta* : *raukeaa* ~ *raukenee*; *seljetä* : *selkenee* ~ *selkeää*. Koska kyseessä on deskriptiivinen kielioppi, ei eri muotojen hyväksyttävyyteen oteta kantaa vaan esitellään ainoastaan eri vaihtoehdot. Paikoin esitetään Google-haun tuloksena saatuja käyttöfrekvenssin eroja (monikon genetiivi ja partitiivi). Näissä kohdissa kielioppiin kirjoittuu kuitenkin myös normatiivinen näkökulma. Siinä missä osaa variaatiosta kommentoidaan neutraalisti, saatetaan jostain variantista sanoa, että se on tunnettu jossakin murteessa. Onhan lähes kaikilla yleiskieleen kuuluvilla variaatioilmiöillä myös tietty alueellinen tausta.

Joissain paikoissa yleiskielessä ilmenevää variaatiota on kuvattu ehkä turhan pikkutarkasti. Jos esimerkiksi *lumi*-sanana vokaalivartaloisia partitiiveja *lumea* saadaan Google-haulla vain 23, ja *lunta*-tyyppisiä on sentään 14 400 (ks. s. 113), voi kysyä, kannattaako näin perifeerisiä asuja tuoda esiin. Missä kulkee lipsahduksen ja uuden yleistyvän variantin raja?

PUHEKIELEN ALUEELLISEN JA SOSIAALISEN VARIATION ESITTÄMINEN

Murrealueita on Isossa suomen kieliopissa kommentoitu varsin yksityiskohtaisesti, vaikka johdannossa sanotaan, että yleensä viitataan vain itä- ja länsimurteisiin. Esimerkiksi itämurteiden *moa* ~ *mua* ja *peä* ~ *piä* -tyyppisestä pitkän *aa:n* ja *ää:n* diftongiutumuksesta kerrotaan, että ilmiö on tyypillinen savolaismurteille ja että elävimmillään sen voi tavata nykyään murrealueen itä- ja pohjoisosista, kun taas etelä- ja länsiosissa ilmiö on väistyvä (s. 53). Tällaisen tiedon vastaanottaminen edellyttää hyvää käsitystä suomen murrekartasta ja Suomen aluemaantieteestä. Tämä asia on ehkä hyvä nostaa esiin, koska oma koke-

mukseni on, että alan opiskelijoillekin käsitys Suomen maantieteestä, maakunnista ja jopa suurimpien kaupunkien sijainnista on peräti hämärä.

Itämurteiden diftongiutuminen on esitetty varsin seikkaperäisesti. Jälkitaivusta huomautetaan, että tietyissä muotoryhmissä *aa:ta* ja *ää:tä* vastaa astetta suppeampi vokaali *oo* tai *ee*, esimerkiksi *ottoo* 'ottaa', *kyllee* 'kylää'. Mikkelin seudulla tavataan *ää:n* vastineena *öö*, esimerkiksi *leipöö*. (S. 53.) Tässä yhteydessä ei kuitenkaan mainita variantteja *oa* ja *ea*, esimerkiksi *kal(l)oa*, *leip(p)eä*, vaikka ne ovat alueellisesti monin verroin laajempia kuin esiin nostettu eteläsavolainen erikoisuus, joka lopulta tunnetaan vain muutamien pitäjien murteesta eikä niistäkään säännöllisenä edustuksena (Mielikäinen 1994: 59–63). Lisäksi *kal(l)oa*, *leip(p)eä* -muodot olisivat siksikin primaarimpia, että ne ovat mainittujen *ottoo*, *kyllee* -tyyppisten muotojen diakronisia edeltäjiä. Vaikka ISK on synkroninen kuvaus, voisi esitykseen saada selkeyttä erilaisten variaatioilmiöiden diakronisella esittämisjärjestyksellä. Pitkän *ee:n* labiaalistuminen savolais- ja eteläpohjalaismurteissa on myös tuotu esiin.

Diftongeihin liittyvistä ilmiöistä esitellään avartuminen ja reduktio. Jälkimmäiselle on omistettu enemmän sijaa, vaikka avartuminen on nykypuhekielen kannalta selvästi näkyvämpi ilmiö. Kuuleehan sitä nykyään paljon esimerkiksi televisiossa, koska se kuuluu myös pääkaupunkiseudun puhekieleen. Tätä ilmiötä olisi voinut tuoda paremmin esiin siksikin, että siitä on ollut käytettävissä tuoreehko väitöskirja, Krookin vuonna 1999 ilmestynyt *Ensi tavun ie-, yö- ja uo-diftongien avartuminen suomen murteissa*. Tämä teos mainitaan kyllä lähteissä. Jälkitaivujen *i*-loppuisista diftongeista esitellään myös kaikki mahdolliset edustukset eli säilyneisyys, jälkikomponentin kato sekä lähinnä vain eteläpoh-

jalaisiin murteisiin rajoittuva monoftongiutuminen.

Jälkitavujen *A*-loppuisten vokaaliyhtymien puhekielinen esittäminen on saanut aivan oman pykälänsä (§ 26 s. 58–59). Yhtymistä *eA* ja *OA* esitellään niiden päävariantit murteissa ja kerrotaan lisäksi *ruskee*, *taloo* -tyyppisten monoftongillisten varianttien yleistymisestä. Myös *iA* ja *UA* -yhtymien erilainen asema tuodaan esille, ja lopuksi esitetään Paunosen *Suomen kieli Helsingissä* -teoksesta (1995) lainattu taulukko, joka kuvaa eri vokaaliyhtymien pitkävokaalisten varianttien esiintymisyleisyyttä. Alueellisen variaation huomioon ottamisen lisäksi tässä on siis hyödynnetty myös sosiolingvistisen variaation tutkimuksen tuloksia. Tämä on tietysti hyvin perusteltua juuri tämän ilmiön kohdalla: kyseessä on nykypuhesuomen ehkä ekspansivisin muutos, joka samalla on sosiaalisesti edelleenkin leimaava niillä alueilla, joille se on vasta yleistymässä. (Ks. esim. Nuolijärvi ja Sorjonen 2005: 55–66.)

Eri varianttien alueellista taustaa ei yleensä ole esitetty yleiskielen variaation selityksenä. Monikon genetiivin yhteydessä on kuitenkin selitetty, että monikkovartaloinen monikon 1. genetiivi on »taustaltaan lähinnä itämurteinen» ja yksikkövartaloon perustuva monikon 2. genetiivi vastavasti läntinen (s. 111). Erikseen mainitaan vielä *tten*-päätteestä, josta kerrotaan sen alun perin esiintyneen lounais-, hämäläis- ja peräpohjalaismurteissa mutta levittäytyneen myöhemmin muuallekin aina itämurteisiin saakka. Tässä avataan samalla näkemystä murteiden keskinäisistä suhteista.

Mikä sitten ISK:n mukaan on murrettä, mikä taas puhekieltä? Murteeksi mainitaan ilmiöt, jotka ovat selvästi vain tietyn tai tiettyjen murrealueiden erikoisuuksia. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun nykypuhekielelle tyypillinen *ketä*-pronominin käyttö myös nominatiivimuotona mainitaan

alueellisena ilmiönä. Näin yleisyyttä ja alueellisuutta käsitellään tasapuolisesti ilman, että pääkaupunkiseudun puhekieli olisi saanut erityisasemaa. Puhekielen piirteeksi tai yleiseksi puhekielen piirteeksi nimitetään yleensä vain niitä tapauksia, jotka todella nykytutkimuksen valossa ovat käytössä sekä alueellisesti että sosiaalisesti hyvin laajasti. Näitä ovat esimerkiksi monikon 1. ja 3. persoonan inkongruentit tapaukset, jotka tulevat esiin persoonataivutusta esiteltäessä.

DIAKRONIAN JA SYNKRONIAN LIMITTÄMINEN

Diakroninen näkökulma tulee esiin jälkitavujen vokaalienvälisen *h*:n esittelyn yhteydessä, jossa todetaan, että muut kuin vierassanojen vartaloissa esiintyvät jälkitavujen pitkät vokaalit palautuvat varhempiin CVC-jonoihin. »Monessa muotoryhmässä tällaisen jonon sittemmin kadonneena konsonanttina on ollut *h*» (s. 53). Tämän jälkeen esitellään kaikki alun perin *h*:n sisältäneet muotoryhmät ja kerrotaan niiden maantieteellinen esiintymisalue. Myös kaikki pohjalaismurteissa esiintyvät variantit eli alkuperäiset (*kotihin*), sisäheittoiset (*tulthin*), metateettiset (*tykähne*) ja assimiloituneet (*vuossin*) *h*-muodot esitellään. Muita supistuneita äänneitä ei mainita, ja ratkaisu on tietysti sikäli onnistunut, että *h* on supistuneista äänneistä ainut, joka nykykielessäkin on edelleen elävä.

Synkronisen ja diakronisen tason ongelma on ISK:ssa ratkaistu siten, että jos kyseessä on suomen kielen lähihistoriasa tapahtunut muutos ja yleiskieli edustaa muutosta varhempaa kantaa, ei murreilmiön syntyä ole sen kummemmin kommentoitu vaan on ainoastaan kuvattu ilmiön esiintymisehdot synkronisesti. Näin on menetelty esimerkiksi geminaatioilmiöiden kohdalla. Edellä mainittu jälki-

tavujen *h* on taas tapaus, jossa yleiskielen edustus on murteissa tavattavan variaatioilmiön myöhempi kehittyminen. Tämän piirteen yhteydessä on lyhyesti kuvattu, miten nykyisen yleiskielen muotoihin on tultu. Tämä ratkaisu näkyy vaikuttaneen myös esiteltävien ilmiöiden valintaan. Yleensä mukana on vain ensin mainitun tyyppisiä tapauksia.

Jälkitaivutuksen vokaalienvälisen *h*:n ohella taivutusta käsittelevässä jaksossa on kuvattu toistakin variaatioilmiötä, jossa yleiskielen kanta edustaa murteissa tavattavaa edustusta tai vain kielihistorian menetelmien rekonstruoitua myöhempää kehitysvaihetta. Nimittäin *e*-loppuisten supistumanominien loppukahdennusta (jota teoksessa nimitetään rajageminaatioksi) esiteltäessä kerrotaan, että osa tämän tyyppisistä sanoista on alkuaan *k*- tai *h*-loppuisia (s. 66–68). Esimerkkeinä mainitaan *sade* ja *tuote*, jotka kumpikin ovat tai olisivat alkuaan *k*-loppuisia, jos *tuote*-tyyppisiä sanoja olisi loppukonsonanttien säilymisen aikaan kielessä esiintynyt. Kun ottaa huomioon, miten yksityiskohtaisiakin murre-tietoja ISK:ssa välistä esitetään, olisi tässä ollut paikallaan mainita Etelä-Pohjanmaan murteen *saret*- ja *hames*-tyyppisistä tapauksista tai vaikkapa nimityypistä *Hernesniemi* ja *Kortesjärvi*, jotka monille ovat kuitenkin tuttuja ja jotka havainnollistaisivat asiaa hyvin.

Synkroninen ja diakroninen taso kohtaavat ISK:ssa myös siten, että välistä kommentoidaan joitain tapauksia, jotka ovat nykykielen kannalta hahmotettavissa kahdella tavalla. Taivutusta käsittelevässä osiossa pohditaan muun muassa vartalon ja tunnuksen rajaa ja mainitaan, että *e*-loppuisten nominien (termiä supistumanomini ei mainita) partitiivimuodoissa on mahdollista hahmottaa partitiivin päätteeksi myös *tt*, vaikka historiallisesti toinen *t* kuuluu konsonantivartaloon, esimerkiksi *tuotet-ta* tai

tuote-tta. Myös S2-opetuksessa on saatettu opettaa asia täysin synkronisesti ja pitää geminaatta-*t*:tä partitiivin päätteeseen kuuluvana.

Supistumaverbien partitiippi- ja imperfektimuotoja esiteltäessä mainitaan, että muodoissa *hypännyt* ja *hyppäsi* on mahdollista tulkita tunnukseksi *nnyt* ja *si*, vaikka kielihistoriallisesti *n* ja *s* ovat tietysti vartalon loppu-*t*:n allofoneja. Erikseen mainitaan imperatiivimuodoista, joissa kaksitul-kintaisuus ei tule kyseeseen, vaan *t*-aines on ilman muuta hahmotettava konsonantivartalon loppuäänneksi, esimerkiksi *hypätköön*.

Vartalon ja tunnuksen rajan ongelmaa esittelevässä pykälässä 59 kerrotaan myös, miten tällainen kaksihahmotteisuus saattaa johtaa uusien analogisten muotojen syntymään. Niinpä joissain murteissa esiintyy *si*-tunnuksisia imperfektimuotoja myös muissa kuin supistumaverbeissä, esimerkiksi *sanosi*. Samoin *nUt*-partisiivin tunnus saattaa olla geminaatallinen, esimerkiksi *sa-nonnu*. Tässä valistuneelle lukijalle tarjotaan mahdollisuus ymmärtää parhaillaan tapahtuvia kielen muutosprosesseja.

LOPUKSI

Variaation esittäminen ISK:n äänne- ja muotorakennetta koskevissa luvuissa ei ole sillä tavalla yhtenäistä, että esimerkiksi *t*:n astevaihtelun eri alueellisia tapauksia esiteltäisiin omana kohtanaan, vaan ilmiöitä katsotaan aina yleiskielen järjestelmästä käsin. Jos siis jokin äänne, äännejono tai muoto on puhutussa kielessä usein toisenlainen kuin standardikielessä, siitä on mainittu. Samoin on aina tuotu esiin, jos puhutun kielen variaatio olennaisella tavalla laajentaa yleiskielen järjestelmää esimerkiksi siten, että puhekielessä voi esiintyä sellaisia geminaattoja, konsonanttiyhtymiä ja diftongeja, joita yleiskielessä ei käytetä.

Puhekielen variaation luonteesta, eri ilmiöiden alueellisesta ja sosiaalisesta esiintyvyydestä sekä eri ilmiöiden keskinäisestä hierarkkisuudesta ei aina synny helposti lukijalle ehjää kuvaa, vaikka laatumääreille puhekielinen ja murteellinen onkin selvästi pyritty antamaan eri merkitys.

Valitut ilmiöt on kuitenkin rajattu yleensä onnistuneesti, ja kaikki nykypuhe-suomen kannalta keskeiset variaatioilmiöt tulevat mainituiksi. Joissain kohdin nykypuhekielen yleiset ja Etelä-Suomessa laajasti esiintyvät piirteet, esimerkiksi A:n loppuheitto ja diftongien avartuminen, olisivat voineet saada enemmänkin sijaa. Toisaalta täytyy kiittää valittujen puhekielen ilmiöiden alueellisesti tasapuolista valikointia ja niiden neutraalia esittämistä.

Osa tässä kommentoimistani variaatioilmiöistä on teoksessa pienemmällä kirjainlajilla kuin muu teksti. Samoin välistä jonkin pykälän otsikko on yleisestä linjasta poiketen harmaalla. Näin on merkitty esimerkiksi vartalon ja tunnuksen rajaa ja sen kielihistoriallista taustaa kommentoiva pykälä. Toisaalta taas esimerkiksi jälkitavujen vokaalienvälisen *h:n* variaatiota ja kehitystä kuvaava pykälä on mustalla ja muun tekstin kanssa samankokoisella kirjasimella. Molemmissa on kysymyksessä varsin samantapainen asia. Lukijalle ei aina hahmotu erilaisin typografisin keinoin eroteltujen pykälien hierarkia.

Jotkut saattavat vierastaa puhekielisen variaation mukaan ottoa tämältyypisessä yleissuomea kuvaavassa deskriptiivisessä kieliopissa. Toisaalta variaation ja norminmukaisen yleiskielen limittyneestä kuvauksesta syntyy parhaimmillaan moniulotteinen kuva, joka auttaa esimerkiksi fennistii-

kan opiskelijoita opintojen alkuvaiheessa hahmottamaan suomen äänne- ja muotorakennetta laajemmin kuin vaikkapa koulussa on ollut mahdollisuus. Tämältyypinen kuvaus ei olisi aiemmin oikein ollut mahdollistakaan, koska monien sinänsä pitkään tunnettujen murrepiirteiden nykypuhekielinen maantieteellinen ja sosiaalinen edustus ei ole ollut riittävän hyvin tutkittu. ■

HARRI MANTILA

Sähköposti: harri.mantila@oulu.fi

LÄHTEET

- KARLSSON, FRED 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Helsinki: WSOY.
- KROOK, KRISTINA 1999: *Ensi tavun ie-, yö- ja uo-diftongien avartuminen suomen murteissa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 62. Turku: Turun yliopisto.
- MIELIKÄINEN, AILA 1994: *Etelä-Savon murteiden äännehistoria II. Vokaalit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – SORJONEN, MARJALEENA 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohdista murteenseuruihankkeen pohjalta*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995: *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.